

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו פרשת אחרי תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף צ"ז

דרשת פרקי אבות

להשתדל שלא יפסידנו בידים. ולא עוד אלא שיוכל גם לקבל חלקו של חברו. והחוטא נכנס בו רוח שטות (סוטה ג.), שהוא כשוטה שמאבד מה שנתנו לו (חגיגה ד.).

*

משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' (אבות א-א). הנה מסכת זו מיוסדת על תיקון המדות, ומתחילין אותה בקבלת התורה מסיני. שלכאורה משנה זו אין לה שייכות כאן, אלא בריש המשניות, להודיע סדר מסירת התורה ממשה רבינו. אך הענין הוא, כי עניני מדות טובות לא נזכרו עליהם ציווי להדיא בהתורה, ומובא בשם הרה"ק רבי חיים ויטאל זצ"ל הטעם, כי אי אפשר ליכנס להשגת התורה בלא זה, כי המדות הם מהדברים שקדמה לתורה, ורק בגוף המתוקן במדות טובות, מתדבק בו התורה הקדושה, שתהא חכמתו מתקיימת ע"כ. ולכן בין פסח לעצרת, לומדים מסכת אבות, כי בפסח יצאו ממצרים כדי שיוכלו אחר כך לקבל התורה, ובכל עצרת מתחדשת קבלת התורה אצל כל ישראל. ועל כן יש שבעה שבועות ביניהם, נגד השבעה מדות, שבכל יום ויום יש להתעלות בפרט אחד מהמדה, כדי שיהיו המדות מתוקנות בקבלת התורה. ועל כן מתחלת מסכת זו המסודרת על מדות בני אדם, בהמשנה של משה קיבל תורה מסיני, ללמד אותנו כי ידיעת מסכת זו, היא ההתחלה והקדמה שנוכל להתדבק בהתורה שקיבל משה מסיני.

כ"ז ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס-כא) ועמך כולם צדיקים (סנהדרין צ.). ונראה הענין שמקדימין משנה זו קודם לימוד פרקי אבות. כי דברי תוכחה לא יתקבלו רק כאשר מרגיש שהמוכיח הוא אוהבו ורוצה בטובתו ומחשיבו, ומתוך כך הוא מוכיחו כשרואה אצלו דבר שאינו הגון, כי טובתו הוא מבקש, ולא בשביל שהוא רוצה למצוא עליו ביקורת, או לצער ולביישו. וכבר אמרו שהאב או המחנך שרוצה לומר מוסר, על כל דקה שאומר תוכחה, יש להקדים מתחלה חמש דקות של אותות אהבה מלפניה, כדי שירגיש אהבת המוכיח אליו, ואז יתקבלו הדברים. וכיון שלימוד פרקי אבות יש בהם מוסר ותוכחה לבני אדם, על כן יש להקדים מתחלה איך אנו מחשיבין גם הפחות שבישראל, שכולם מלאים מצות כרמון, והם בני עולם הבא, וכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר ועמך כולם צדיקים, ובזה יתקבלו אחר כך דברי התוכחה ויעשו רושם על השומעים.

ל"א אמר כל ישראל 'יהיה' להם חלק לעולם הבא, לשון עתיד, אלא 'יש' להם חלק, לשון הוה. דאיתא בגמרא (חגיגה טו.) ברא גן עדן ברא גיהנם, כל אחד ואחד יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגיהנם, זכה צדיק נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן וכו' ע"ש. הרי שחלקו בגן עדן מוכן לו מכבר משעה שנברא. ומעוררין אותו שאין תעודתו להשתדל ולהתאמץ בעולם הזה לקנות חלק לעולם הבא, אלא כבר הוא מוכן לו מתחלה, ומונח כבר בידו, ועליו רק

מצות, שמתגלה להאדם הרושם שהשאיר עליו המצות, לחיות באמונה זו, שהבורא ית"ש מנהיגו ומשגיח עליו, ומזמין לו כל צרכיו לטובה.

*

והנה הנגינה על הכתוב, 'למען תזכור' את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, היא מונח רביעי. ונראה דהנה התורה הקדושה נקראת בשם ספר הברית (שמות כד-ו). ויש לומר בטעמו, דאיתא במשנה (ברכות יב): אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טו-ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, ימי חיך הימים, כל ימי חיך הלילות. וחכמים אומרים ימי חיך העולם הזה, כל להביא לימות המשיח. ובגמרא (שם) תניא אמר להם בן זומא לחכמים, וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר (ירמיה כג-ו) הנה ימים באים נאם ה', ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם. אמרו לו, לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו. ואמרו שוב, משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב. פגע בו ארי וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי. פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש. אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות ע"כ.

ופשטות הדברים נראה, דלדעת חכמים יוזכרו לעתיד יציאת מצרים על כל פנים בדרך טפל, ולדעת בן זומא לא תהא לעתיד זכירת יציאת מצרים כלל. וכן מבואר להדיא ברשב"א (בעין יעקב ד"ה אמר). נכתב שם לבאר שלא תקשה ממאן דאמר (נדה סא:) מצות אינן בטלות לעתיד לבוא. וכן העיר בזה ביערות דבש (ח"ב סוף דרוש יח). ונראה דכיון דהדגיש כאן הכתוב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, שהם הימים של עולם הזה, וכמו שאמרו גם חכמים ימי חיך העולם הזה, וביאר בשל"ה (מסכת פסחים מצה שמורה אות קטו) מפני שהחיים בעולם הזה

*

ואנו קורין השבת הזה בשם 'שבת געלע מצות', וצדיקים קראוהו בשם 'גילוי מצות', שבה מתגלה ענין המצות. ואמרו עוד שהעולם קורין אותו 'שבת נאך פסח', שאין פירושו 'אחר' הפסח, אלא שהוא 'עוד' פסח, כי בשבת זו מתעלה עבודת ימי הפסח, שכל הדברים יש להם עליה ביום שבת קודש. ויש לומר בזה עוד, כי מצות זכירת יציאת מצרים, חיובה היא בכל יום ויום, ולא עוד אלא פעמיים בכל יום, שמזכירין יציאת מצרים ביום ושוב בלילה, אשר כמעט אין עוד מצוה כזו. ולא עוד אלא שהרבה מצות בתורה הם זכרון ליציאת מצרים. והטעם שיש להתמיד להעלות בזכרונו זאת תמיד, כי שם נתגלה לעיני כל כי יש מנהיג להבירה, והוא משגיח על עולמו, וביכלתו לעשות בו כרצונו, בלי שום מונע. ופסח הוא שורש אמונתנו, שראו אבותינו אז ידו הגדולה והחזקה. (ועיין טור או"ח סימן תרכה).

ומצוה זו של זכירת יציאת מצרים שורשה ממה שאמר הכתוב (דברים טו-ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך (משנה ברכות יב). אמנם זהו רק דרך דרש. אבל פירוש הפשוט בהכתוב הוא, שמתחלת לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות וגו', למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך. ופירש רש"י שזהו נתינת טעם להמצוה הקודמת, שעל ידי אכילת הפסח והמצה, תזכור את יום צאתך ע"כ. והיינו שתכלית קיום מצות אכילת מצה היא, כדי שישאיר עליך רושם שתזכור בזה יציאת מצרים כל השנה כולה, כי שיעור זמן שכחה י"ב חודש (ברכות נח:), והמצה מיכלא דמהימנותא שנעשה ממנו בשרו ודמו, ישפיעו עליו שיזכור התכלית והתוצאה של יציאת מצרים, להיות צדיק באמונתו יחיה. ועל כל פנים סגולת מצות אכילת מצה בפסח, הוא שעל ידי זה תזכור יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך.

ולכך אנו קורין השבת הזה בשם 'נאך' פסח, להזכיר שהוא עוד פסח, כי ימי החול המה ימי טירדות, ושבת היא יום מנוחה והתבוננות, ומזכירין להאדם שיש להמשיך הארת האמונה של הפסח גם להלאה, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך. והשבת הזו היא 'גילוי'

הם בקצבה מימים, כמו שנאמר (תהלים צ"ז) ימי שנותינו בהם שבעים שנה ע"כ. אם כן גילה קרא בנתינתה שמצוה זו לא נצטוינו רק על ימי העולם הזה.

ומעתה כיון שתרי"ג מצות נאמרו למשה (מכות כג:), ומצוה חדא תהא בטלה לעתיד, והיא מצות זכירת יציאת מצרים, שלא נצטוינו עליה לדעת בן זומא רק על ימי חייו העולם הזה, ולא נשאר לנו מצוות קבועות לדורות רק תרי"ב מצות, על כן קורין את התורה הקדושה בתואר ספר הבריית, שיש בה תרי"ב מצות.

*

אמנם אכתי יש להבין דעת החכמים דגם לעתיד יספרו יציאת מצרים בדרך טפל לגאולת שיעבוד מלכות, הלא בכלל מאתים מנה, וכמו שביאר הרשב"א (שם) כי התכלית של זכירת יציאת מצרים היא, שעם הזכירה הזאת נקבע בנפשותינו, שהוא המשגיח והיכול שלא ימנענו מונע שבשום צד, ועוד שתתחזק בנפשותינו מדת הבטחון חזק רב. ועל כן באה האזהרה על זה במקומות הרבה בתורה בזכירת האותות והמופתים והיד החזקה. ואחר היות התכלית בזכירת הפה ביציאת מצרים מן הטענה הזאת, הנה גם התכלית ההוא שמור בהזכירנו קבוץ עם ממושך וממורט מעמים רבים נוראים מן הארצות הרחוקות מצפון ומים, ותהיה הכונה ההיא יותר חזקה בהיות הזכירה באותות ונסים יותר חזקים. אם כן אין מצוה מתבטלת בזה כלל עכ"ל. ואם כן מה יוסיף תת הזכרת יציאת מצרים גם בדרך טפל, בראותינו נסים עצומים ונפלאים יותר.

ונראה כי יציאת מצרים נכללת מארבעה לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי (שמות ו-ו), וכנגדם שותין הארבע כוסות (ב"ר פח-ה). והשלשה לשונות הראשונות, הם הנסים הגדולים שנעשו במצרים להכניע את פרעה שיוכלו לצאת משם. והנסים הללו באמת לא נחשבים כלל נגד הנסים שלעתיד בגאולה משיעבוד גלויות, ואין תועלת בסיפורם. אמנם התכלית של כל זה הרי היתה הלשון הרביעית של הגאולה, ולקחתי אתכם לי לעם, שבהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה (שם ג"ב), שהוצאה זו הביאה עמה שנעשינו לעם סגולה

לה', לעמוד ולשרת אלפי שנה עד היום הגמול של הגאולה, אשר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים מכל חיי העולם הבא (אבות ד-יז), אשר זה חביב לנו ביותר.

והודאה זו על הלשון הרביעית של הגאולה, שזכינו אז להבטחת ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים, זה תשאר לנו לנצח נצחים. על כן גם לעתיד אחר ריבוי הנסים של הגאולה, עתידין אנו להזכיר יציאת מצרים בכל יום, להזכיר החסד הגדול שעשה עמנו ה' אז, אשר תחת עבדי פרעה קנה אז ה' אותנו להיות עבדי ה'. ולכן כאשר אמר הכתוב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, להביא לימות המשיח, כדי שלא תקשה לך הא אז יהיו נסים יותר גדולים, אשר העלה ואשר הביא וכו'. לזה בא הנגינה מונח רביעי, שהגם שיתבטל החשיבות של השלשה לשונות ראשונות של הגאולה, מכל מקום מונח לעולם הלשון הרביעית אשר זה לא תשתנה לעולם, להודות ולהלל על ולקחתי אתכם לי לעם.

והעבודה הנעלה שיש לנו כעת, הזכיה של קיום מצות ה', לא יהיה לנו לעתיד, כי אז תתקיים ורוח הטומאה אעביר מן הארץ, ולעתיד ישחט ה' את היצר הרע, ולא יהא בחירה לרע, שנים שאין בהם חפץ, אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה (שבת קנא:). ואותו זמן מיועד רק למתן שכר על המצות שעשו בעולם הזה.

ומרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע פירש מה דאיתא במדרש (שמור"ר כג-ה) תשורי מראש אמנה (שיר ד-ח), דיש הר ושמו אמנה, ולכשיתקבצו הגליות ויבואו אל הר אמנה העומד על גבול ארץ ישראל, יעמדו שם ויאמרו שירה. וקשה אם עומדים על גבול ארץ ישראל למה לא יכנסו לארץ לומר שירה בארץ הקודש. אך כשיבואו הגליות לגבול ארץ ישראל יזכרו העבודה שעבדו השי"ת בגלותם בין שיני אריות בתוך לחץ ודחק, ורק באמונה שהאמינו בהשי"ת שיגאלנו. ועתה נכנסים לארצנו חרות מן השעבוד, ולא יוכלו לעבוד הבורא ב"ה בבחינה זו כמו עד כאן, כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון ולא צריך אמונה, ואז תהיה קשה בעינם הפסד עבודה גדולה כזו, ויחשבו הפסד מצוה כנגד שכרה, ויקשה עליהם פרידתם מגלות, ויעמדו על הגבול ושם ישירו שירה. וזהו פירוש המדרש, יש הר על

הגבול ששמו אמנה, שנאמר תשורי מראש אמנה, כי שם יזכרו באמונה שלימה שהיה להם בגלותם ע"כ.

*

וְלֹהֲלֹךְ במשנה (א-ה), יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרוחה [כביתו של אברהם אבינו ע"ה שהיה פתוח לארבע רוחות העולם, כדי שלא יצטרכו האורחים להקיף למצוא הפתח. רע"ב], ויהיו עניים בני ביתך [ולא יקנה עבדים לשמשו, מוטב שיהנו ישראל מנכסיו, ולא זרע כנען הארור] ע"כ. ולפי פשוטו נכלל בזה גם שלא יכביד על העני הבא לבקש ממנו טובתו, ולדחותו בלך ושוב, אלא יקיל עליו דרכו, שיוכל למצוא אותו מכל רוחות ביתו. ועוד, שאם צריך לשכור פועלים במסחרו, יבחר בעניי ישראל שיאכלו מממונו, ולא נכרים.

אֲמַנָם יש להעיר למה דקדק לקוראו בתואר 'איש ירושלים'. ונראה כי יש עוד מצוה בתורה שלא נוכל לקיימה לימות המשיח, כי הנה הכתוב אומר (דברים טו-ד) אפס כי לא יהיה בך אביון, כי ברך יברכך ה' בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה. וברש"י ולהלן הוא אומר (טו-יא) כי לא יחדל אביון. אלא בזמן שאתם עושים רצונו של מקום, אביונים באחרים ולא בכם, וכשאינן אתם עושין רצונו של מקום, אביונים בכם (ספרי) ע"כ.

וְנִרְאָה בהקדם מה שמצינו שישראל במדבר התרעמו, זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם וגוי, ועתה נפשנו יבשה אין כל, בלתי אל המן עינינו (במדבר יא-ה). והיא פלא, שהתגעגעו אחר הדגים במצרים, הלא טעמו במן כל הטעמים, ומי יחליף סעודת מן עבור דגים שבמצרים. וראיתי לפרש כי בני ישראל בטבעם הם רחמנים וגמלנים, ושלשה סימנים יש באומה זו, רחמנים וביישנין וגומלי חסדים (יבמות עט.). ובמצרים שהיו בצרה ובדחק, היה כל אחד עוזר וסומך לחבירו, ועושה חסד בגופו להמציא לו מחסוריו. אמנם במדבר נפל מן לכל אחד ואחד עומר לגלגולת, ולא הוצרכו להמציא אוכל לעניים, כי לכל אחד היה לו חלקו מן השמים. וגם סיוע לבגדים לא הוצרכו, כי ענני הכבוד היו שפים בכסותם, ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים, ואף קטניהם, כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם, כלבוש הזה של חומט שגדל עמו (רש"י דברים ח-ד, ומקורו בשהש"ר ד-יא).

ולא הוצרכו לעזור לחולים, כי רובי החולאים הם מהמאכלים (רמב"ם ה' דעות ד-טו), והמן היה נבלע באבריהם, ושאר עסקים לא היו להם במדבר שממה. וממילא היה חסר אצלם מדת החסד, ועל זה היו כואב לבם.

וְהִנֵּה איתא בגמרא (שבת קד.) דאתו דרדקי לבי מדרשא, ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא אתמר כוותיהו, אל"ף ב"ת אלף בינה [למוד תורה], גימ"ל דל"ת גמול דלים ע"כ. אם כן אותיות ד"ג מורה על גמילות חסדים. וזהו שהתאונו, זכרנו את הדג"ה אשר נאכל במצרים, היינו החסד המרובים שהיינו עושים במצרים איש לרעהו, ועתה נפשנו יבשה ממדה זו, כי בלתי אל המן עינינו, וזה יש לכל אחד בשוה, ואין אחד נצרך לחבירו להמציא לו פרנסתו ע"כ.

וְהִנֵּה בגמרא (פסחים ג.) דרשו, ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאו"ת (זכריה יד-כא), אמר רבי ירמיה אין כאן עני ע"כ. הרי לנו כי לימות המשיח לא יהיו עניים עוד, ולא יצטרכו עוד להאכיל את העניים וליתן להם צדקה, כי אין כאן עני עוד. ויש לנו לחבב מצוה זו, כי יבוא יום שלא יוכל לקיימה. ואמרו (שבת קנא:) רבי שמעון בן אלעזר אומר עשה [צדקה] עד שאתה מוצא [למי לעשות] ומצוי לך [ממון] ועורך בידך [עורך ברשותך, קודם שתמות]. ואף שלמה אמר בחכמתו (קהלת יב-א), וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה, אלו ימי הזקנה, והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ, אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות [לא דבר לזכות בו שכולם עשירים] ולא חובה [לאמץ לב ולקפוץ יד] ע"כ. וזהו שאמר הכתוב 'אפס', יבוא זמן שיכלה ואפס מצוה זו (על דרך שנאמר כי אפס כסף), 'כי לא יהיה בך אביון', לעתיד לא יהיה עוד אביון, ואין כאן עני, ולכן חטוף ואכול כל זמן שהוא מצוי לך.

וְהִנֵּה יוסי בן יוחנן היה משתוקק תמיד שיזכה בימיו לעולם התיקון, ולירושלים עירך ברחמים תשוב, ועומד ומצפה לימות המשיח, אשר ביום ההוא יהיה ה' למלך על כל הארץ. ולכן היה מעורר על חשיבות מצות צדקה, שיש לחטפה כל זמן שעדיין היא מצוי לנו, כי כאשר יבוא משיח בקרוב, לא יהיה עוד לעשירים שום חשיבות, ולא יהיה להם לא זכות ולא חובה, כי כולם יזכו לעשירות,

ולכן יוסי בן יוחנן שהיה 'איש ירושלים', פרנס על הציבור במקום המכובד ביותר שבעולם, על כן הזהיר על חשיבות הצדקה, יהי ביתך פתוח לרוחה וכו', כי זכות רדיפתו לחסד, אשר גדול המעשה יותר מן העושה, יזכה לישוב להלאה בבית ה' לאורך ימים.

*

גם נרמז בזה, כי על מצות צדקה הבטיחה התורה להתברך בממונו, כי בגלל הדבר הזה יברכה ה' אלקיך (דברים טו-י). והנביא אומר, ובחנוני נא בזאת, אם לא אפתח לכם ארובות השמים, והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלאכי ג-י). ואמרו (כתובות טו): מלח ממון חסר נהרצה למלוח ממונו, כלומר לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לצדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו] ע"כ. ואמרו (גיטין ז). אם רואה אדם שמזונותיו מצומצמין יעשה מהן צדקה, וכל שכן כשהן מרובין ע"ש.

והנה העני שאין לו רק חדר אחד לדירתו, אין לו בדרך כלל רק פתח אחד ליכנס. אבל מי שיש לו בית גדול, יש לו הרבה פתחים, מלפניו ומלאחוריו ומצדדיו. ועל כן מעורר התנא, אם אתה רוצה שיהי ביתך פתוח לרוחה, לזכות לדירה רחבה שיהא לו הרבה פתחים, אז תרבה בצדקה, ויהיו עניים בני ביתך, אשר אז תתברך בשפע ברכה בכל מעשי ידיך.

ואין כאן עני עוד. ולכן הזכירו בתואר 'איש ירושלים', שהיה עומד ומצפה תמיד על התגלות כבוד ה' בירושלים, ועל כן הזהיר יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך.

*

ויש לומר עוד, כי הנה אמרו חז"ל (פסחים פז): אוי לה לרבנות שמקברת את בעליה, שאין לך כל נביא ונביא שלא קיפח [קבר] ארבעה מלכים בימיו [דהאריך ימים מהם, על ידי שמתנשאים ברבנות הם מתים] שנאמר (ישעיה א-א) חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים וגו' ע"כ. ולפיכך העצה היעוצה לפרנסי ומנהיגי ישראל, להרבות בצדקה וחסד, ובשכר זה יזכו לחיים ארוכים דשנים ורעננים, כמו שאמר הכתוב (משלי כא-כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד. ובתהלים ויגד משה כתוב לפרש בזה הכתוב, דשנת בשמן ראשי וגו', אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, ושבתי בבית ה' לאורך ימים (תהלים כג-ה), שהתפלל דוד המלך לפני הקב"ה ואמר, הרי דשנת בשמן ראשי, שנתמנתי על פיך למלך (כפירוש רש"י), ואם כן אוי לי על אריכות ימי, שהרי הרבנות מקברת את בעליה. על כן שאלתי ובקשתי אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי, שיסייעני ויגלגל הקב"ה לידי, לעשות הרבה טוב וחסד בכל ימי חיי, ובשכר הצדקה אזכה ושבתי בבית ה' לאורך ימים, לאריכות ימים ושנים טובות, כשכר הרודף צדקה וחסד, שזוכה למצוא חיים צדקה וכבוד ע"כ.

סעודה שלישית

ונראה בהקדם לבאר מה שנאמר במיתת נרב ואביהוא, ויאמר משה אל אהרן, הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד, וידום אהרן (י-ג) ע"כ. וברש"י היכן דבר, ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כט-מג), אל תקרי בכבודי אלא במכובדי. אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום, והייתי סבור או בי או בר, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך (ויק"ר יב-ב) ע"כ. ויש להבין מהו הענין זה שנתקדש הבית במיתתם.

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימתו, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך וגו' (טו-א). באור החיים הק' דקדק, צריך לדעת מה נאמר לו בדיבור זה. ב' לאיזה ענין ישמיענו הכתוב היות דיבור זה אחרי מות, מה לי אחר, מה לי קודם. ג' למה הוצרך לומר בקרבתם וגו', אם להודיע שמתו בשביל שנתקרבו לפני ה', הלא כבר הודיע הדבר במקומו (לעיל י-א) ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו', ושם הוא יותר מפורש הדבר ממה שכתוב כאן בקרבתם, שאין ידוע מה הוא העון שעשו בקריבה זו שעליה מתו ע"ש.

ונראה דאיתא בגמרא (מנחות קי.) מאי דכתיב (דברי הימים ב ב-ג) הנה אני בונה בית לשם ה' וגו', להקטיר לפניו וגו', לעולם זאת על ישראל (והלא הקרבנות בטלות כשנחרב המקדש), אמר רב גידל אמר רב זה מזבח בנוי [בשמים] ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן ע"כ. ובתוספות שם, מדרשות חלוקות, יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים, ויש מי שאומר כבשים של אש. והיינו דאמרינן (בשמונה עשרה בעבודה) ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון. ויש אומרים דקאי אדלעיל והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל ע"כ. ובגמרא (חגיגה יב:) איתא (לפי גירסת העין יעקב) מיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן בכל יום. ומה מקריב, וכי תעלה על דעתך שיש לשם פרים וכבשים, אלא מהו מקריב נשמתן של צדיקים ע"כ.

ולפי זה במקדש של מטה, הכהן גדול הוא אהרן, ובמקדש של מעלה, הכהן גדול הוא מיכאל שר הגדול. ודורשי רשימות רמזו, שזהו שאמר הכתוב (ויקרא ט-ד) כי היום ה' נראה אליכם, נרא"ה הם אותיות אהרן, אליכם" אותיות מיכאל ע"כ. (הובא ברא"ש על התורה שם).

ובמטה משה העיר, דלפי זה אין לגרוס ואשי ישראל 'מהרה' וכו', וכי אנחנו מתפללים שימותו הצדיקים במהרה, ויתקבל נפשותיהם ברצון למעלה ע"ש. אמנם באליה רבה (סימן ק"כ אות א) כתב, דקאי על נשמות הצדיקים שכבר מתו משנים רבות, והם נקרבים על גבי מזבח של מעלה, ועליהם אנו מתפללים שיקובלו במהרה לרצון ע"ש. ובבאר מים חיים (פ' נשא) מביא מהאר"י ז"ל, שסוף שכן ותענוג הנשמות בעולם הבא, הוא מה שמיכאל כהן גדול לוקח הנשמה, ומקריבה על המזבח לפני ה', ושמחה ותענוג זה לא שזפתו עין רואה, עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד-ג) ע"ש.

ובאלופי יהודה (ר"פ ויקרא) כתב, דליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, שמרומז בראשי תיבות, א'דם כ'י 'יקריב מ'יכם (קרבן) לה' (ויקרא א-ב), נוטריקון מיכאל [חוץ מתיבת קרבן], והיינו שמיכאל הוא המקריב מכם אדם לה' בתור קרבן ע"ש.

ובזה יתבאר מה שהיה בבית המקדש שתי מזבחות, אחת מבחוץ ואחת מבפנים. והמזבח הפנימי היו מקטירין עליו רק קטורת, והוא הנקרא המזבח אשר לפני ה'. ולכאורה יש להבין, דבשלמא מזבח החיצון נקרא בשם מזבח, מפני שהקריבו עליו זבחים, אבל מזבח הפנימי לא הקריבו עליו אלא קטורת, ומפני מה נקרא מזבח. ובזוהר הק' (פ' ויקהל ריט.) הקשה כן. וכתב בטעמו, כי הקטורת היתה מבטלת לכחות הרעים, וכשהסטרא אחרא ראה את עמוד העשן שעולה למעלה, היה נכנע ובורח ע"ש.

אך יש לומר עוד, כי הנה בגמרא לא נתבאר, הא דמיכאל עומד ומקריב נשמות של צדיקים, אם זהו על מזבח החיצון או על מזבח הפנימי. ובמאור עינים בפרשתנו (לקוטים בד"ה ונתן) כתב, דמיכאל מקריב נשמתן על גבי מזבח הפנימי כנודע, וזהו ענין דישון מזבח הפנימי ע"ש. ונראה דזהו מטעם כי הצדיקים נקראים בשם בשמים, וכמאמרם (חולין קלט:) מרדכי מן התורה מנין, דכתיב (שמות ל-בג) מר דרור, ומתרגמינן מירא דכינא. וברש"י וקרי ליה ראש לבשמים לצדיקים ע"ש. וכן אמרו (מגילה יג.) למה נקרא שמה של אסתר הדסה, על שם הצדיקים שנקראו הדסים ע"ש. אם כן הם דומים לריח בשמי הקטורת, שמקומם על מזבח הפנימי. ומעתה כיון שבבית המקדש של מעלה מקריבין נשמות הצדיקים על מזבח הפנימי, שפיר נקרא בשם 'מזבח', אלא שבמקדש של מטה מתחלפת בבשמי הקטורת.

ובזה יש לומר דמה שכתבו התוספות שיש מדרשות חלוקות, אם מקריב כבשים של אש, או מקריב נשמות צדיקים, נראה דאלו ואלו דברי אלקים חיים, כי הקרבת הכבשים הם למעלה גם כן על המזבח החיצון, דומיא דלמטה, ונשמותיהן של צדיקים הם הקטורת הנקרבת למעלה גם כן על מזבח הפנימי, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי

*

והנה בבית המקדש של מעלה עיקר ההקרבה היא נשמות צדיקים, אלא שבבית המקדש של מטה אי אפשר להקריב נפש אדם מתרי טעמא, חדא, שהתורה

*

וזה היה מאמר ה' למשה אחרי מות שני בני אהרן, להודיע לו גודל מעלתם של בניו שמתו ביום חינוך המשכן, שהסיבה לזה היתה 'בקרבנתם לפני ה', שהם היו הקרבנות הנקרבות למעלה במקדש העומד לפני ה', שמיכאל מקריב נשמותיהן של ישראל. ומזה יבין גודל חשיבות בניו, שלא היה נמצא בהם שום פגם ומום, שיעכבו אותם מלהיות ראויים לקרבן, והם בעצמם נתקרבו לפני ה' בלי שום מסך המבדיל, ולכן עלה במחשבה לפניו יתברך, שהם יהיו החינוך של המשכן בהקרבנת נשמותיהם. [שוב ראיתי מעין נקודת הדברים הללו בשל"ה הק' מסכת תענית אות קלז].

*

ובזה היה נראה לבאר גם כן מה שאמר הכתוב, ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, אשר יאמר היום בהר ה' יראה (בראשית כב-יד). וברש"י בשם מדרש אגדה, ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות, כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים, בהר ה' יראה, אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה ע"כ. ולכאורה יש להבין הא יצחק רק נעקד על המזבח, ושוב אמר לו ה' אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה, ואם כן מהו אפרו של יצחק, הלא רק השה נשרף. אך כיון שהשכר היותר גדול הוא התענוג של הקרבה נפשות צדיקים, אם כן מסתבר שגם האבות הקדושים זכו להיות קרבן לה', וכיון שהם 'אישי' ישראל, שנשרפין על האש, הרי שפיר יש בם בחינת אפר, ואפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה.

*

ובזה יתבאר גם כן מה שמצינו להלן בפרשתנו, ומזרעך לא תתן להעביר למולך, ולא תחלל את שם אלקיך (יח-כא). ומבואר ברמב"ן שעבודתה היתה שהיו מעבירין אותו באש עד שישרף או שימות באש, והיא שחיתו ע"ש. והיא פליאה, כי מה שהיו מקריבין קרבנות לעבודה זרה, כי השיגו שיש שורש למעלה בענין הקרבת קרבן, דוגמת שאנו מקריבין קרבן לה'. אבל להקריב אדם לקרבן, אין לו שום

חסה על נפש ישראל, וחיי אדם דוחה כל מצות התורה. שנית, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז-כ), והוא כקרבן בעל מום, שאמרה תורה (ויקרא כב-ב) כל אשר בו מום לא תקריבו, כי לא לרצון יהיה לכם. על כן אי אפשר להביא קרבן אלא מן הבהמה, ורק לאחר הזיכוך במיתה ראוי למעלה להקריבה. ומעתה כיון שעיקר הקרבת קרבן הם נשמות הצדיקים, על כן בחינוך המשכן למטה שהוא מכון נגד מקדש של מעלה, הוצרך הבית להתחנך על כל פנים בהקרבנת נשמותיהן של צדיקים גם למטה. ולזה נבחרו נדב ואביהוא, שהם גדולים יותר ממשה ואהרן, ואין בהם פגם ומום, והם יעלו לרצון לפני ארון כל.

ואם כן במה שנתחנך המשכן בנשמותיהן של צדיקים, נתוודע ונתגלה לעין כל, כי המשכן של מטה הוא מכון בקדושתו נגד מקדש של מעלה, דמטעם זה נצרך לחינוכו גם נשמות נדב ואביהוא, כמו שמקריבין למעלה נשמות ישראל. וזהו שאמר ה' למשה, שתתקדש הבית דייקא במיודעיו של מקום, שמהקרבנת נשמות צדיקים בחינוכו, תתגלה לעין כל קדושתו, שהוא מכון נגד מקדש של מעלה.

ולכן כתיב, ויאמר משה אל אהרן, הוא אשר דבר ה' לאמור בקרובי אקדש. והנגינה היא קדמא ואזלא רביעי. כי הנה הקרבנות חובת היום של חינוך המשכן הקריבו אהרן ובניו, ונשמותיהן של נדב ואביהוא הקריב מיכאל שר הגדול, שהוא הוא המקריב נשמותיהן של ישראל. ונתאחדו כעת שתי העבודות יחד. וזהו שאמר הכתוב כי היום ה' 'נראה אליכם', אותיות 'אהרן מיכאל', כי שניהם עשו אותו היום העבודה בהמשכן. והנה אמרו (חגיגה יב): שבעה רקיעין הן, וילון רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות וכו'. זבול שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח בנוי, ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן ע"ש. אם כן עבודת מיכאל למעלה היא ברקיע הרביעי, ומשם הקדים לירד למטה למשכן ה' להקריב נשמותיהן של נדב ואביהוא. וזהו הרמוז, קדמא ואזלא רביעי', שמהרקיע הרביעי הקדים מיכאל ללכת להוציא אל הפועל מאמר ה' של בקרובי אקדש.

ולפי מה שנתבאר בא להם טעותם, ששגו ברואה כי למעלה יש הקרבה של נשמות בני אדם צדיקים, ומזה נתטפשו שיש גם סוג עבודה להעביר בני אדם חיים באש לפני אליליהם, אבל באמת עצם הקרבה כזו שגא ה' אלקיך.

שורש, ואדרבה הכתוב אומר (דברים יב-לא) כי כל תועבת ה' אשר שגא עשו לאלהיהם, כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם, ומיהיכן נתטפשו להעביר בני אדם באש לאלהיהם.

קטע מדרשת פתיחת הזמן לבחורי חמד דקהלתינו הק'

יום ה' פרשת אחרי תשע"ט לפ"ק
(בגמרא הנלמדת במסגרת חבורת "ובהם נהגה")

העבודה בחיצוניותה, שכל עבודה יש לה פרטיה במעשיה ובמקומה. שנית, פנימיותו של האדם בשעת העבודה, כי רחמנא לבא בעי, לעשותה בלי פניה בלתי לה' לבדו, לעשות נחת רוח לקונו, ובאהבה וביראה, ולא כמצות אנשים מלומדה. וכמאמרם (נדרים סב.) עשה דברים לשם פעלם [לשם הקב"ה שפעלם וצוה עליהם], ודבר במ לשמם, אל תעשם עטרה להתגדל בהם, ואל תעשם קורדום להיות עורר בהם ע"ש. וביחד לפי המחשבה והמעשה מתגדל ומתקדש איכות העבודה לה'. ויתכן שמצוה קלה שעושה ברעותא דלבא כדבעי, עומדת עבודה זו במעלה קדושה יותר ממצוה חמורה שנעשה בלא לב כראוי. ואין חשיבות המצוה נמדדת לפי מעשיה אלא לפי כוונתו בעבודת קונו. ויתכן שמצוה קלה בכוונה הראויה, עומדת במעלה יתירה נגד מצוה חמורה שחיסר בה כוונתו.

ולכן הגם שבטבילה למעשר ולתרומה ולקודש, יש קדושה חמורה ויש קלה, וטבל לחמור מותר לקל, כי חפץ הקדושה לא ישתנה מקדושתה לעולם, ותמיד הקדושה בהם לפי הסדר, מעשר, תרומה, קודש, חטאת. לא כן בעשיית עבודה לפני ה' צריכין טבילה לכל עבודה בפני עצמה, כי גם כאשר טבל לעבודה שחמורה, מכל מקום יתכן שהיתה בה חסרון מצד הרעותא דלבא, והעבודה קלה שלאחריה, כאשר היא נעשה ברעותא דלבא, קדושתה הרבה יותר מהעבודה הקודמת, והיא החמורה יותר מהעבודה הקודמת, מצד איכותה של הרעותא דלבא. ולכן כל המשנה מעבודה לעבודה צריך טבילה, כי יתכן שאף שבחיצוניותו קדושתו קלה, מכל מקום באיכותו תעלה על העבודה הקודמת, וצריכה טבילה לעבודה שקדושתה יתירה. ■

בגמרא (יומא לב.) חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום וכו'. היא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה ע"כ. והיינו שחמש פעמים החליף הכהן הגדול בגדיו, מבגדי זהב לבגדי לבן, ושוב מבגדי לבן לבגדי זהב, וכל פעם הוצרך לטבול ללבישת הבגדים החדשים. ולכאורה צריך ביאור הא אמרינן במשנה (חגיגה יח:) טבל לחולין אסור למעשר, טבל למעשר אסור לתרומה, טבל לתרומה אסור לקודש, טבל לקודש אסור לחטאת. טבל לחמור מותר לקל ע"ש. ולכאורה בגדי לבן קדושים יותר מבגדי זהב, שבהן נכנס לפני ולפנים, ואם כן כיון שטבל לחמור לבגדי לבן, למה יצטרך לטבול עוד הפעם ללבישת בגדי הזהב.

אבל באמת אמרו (שם לב:) דאיכא סברא מהופכת, דבגדי זהב עדיפא, שכן כפרתן מרובה [שמשמש בהן כל ימות השנה, אבל עבודת פנים דיום הכיפורים אינה מכפרת אלא על טומאת מקדש וקדשיו]. ואם כן בגדי זהב חמורים יותר מבגדי לבן. ובגמרא (להלן לג.) נקטו לדינא כסברא זו, דמסתברא דמערכה גדולה [שעליה יקטירו כל ההקטרות, קודמת למערכה שניה של קטורת, שכן כפרתה מרובה [שעליה מקטירין כל ההקטרות חוץ מן הקטורת]. ופריך אדרבה מערכה שניה עדיפא שכן מכניסין ממנה לפנים. ומשני אפילו הכי כפרתה מרובה עדיפא ע"ש. ולפי זה בגדי זהב עדיפא מבגדי לבן. ויתכן דכיון דיש לכל סוגי הבגדים מעלה מיוחדת שאין בחברתה צריכין טבילה לשניהם.

אמנם יש לומר עוד, דטבילה לעבודה שאני, מטבילה לנגיעת קודש דאמרינן טבל לחמור מותר לקל. והוא כי עבודת ה' מורכבת משני דברים, חדא מעשה